

Myös Jeesuksen elämä sivuaa Herodeksen elämää. Pääasiainenä Herodes kieltäytyy tuomitsemasta tätä ja keskustelee ristillä riippuvan Jeesuksen kanssa. Jeesus ja hänen kohdalonsa eivät kuitenkaan tee Herodekseen Johanneksen kaltaista vaikutusta. Myöhemmin Herodes tapaa Jeesuksen seuraajia monta kertaa, ja toteaa heidät vaarattomiksi väärän profeetan seuraajiksi. Hän jopa tuntee jonkinlaista sympatiaa heitä kohtaan.

Kirjan tärkeimpiä henkilöitä Herodeksen lisäksi ovat lähimmät palvelijat, vaimo Herodias, Johannes Kastaja, Jeesus, Rooman keisarit, eräät alkuseurakunnan jäsenet ja maaherra Pontius Pilatus. Jeesus ja Pontius Pilatus kuvataan melko yksiulotteisesti, mutta esimerkiksi Joosafatin, kavalan Herodiaan ja pätkähullun keisari Caligulan kuvaukset ovat kirjan parasta antia. Joosafat, entinen orja ja Herodeksen lähin ystävä, tuntee ruhtinaansa paremmin kuin kukaan muu ja on tälle aina uskollinen. Herodias taas on itsekäs, kiero ja vallanhimoinen. Herodes tuntee vaimonsa viekkaan luonteen, mutta kokee silti tämän kanssa kumppanuutta, joka kantaa jopa suuren petturuuden yli.

Sahlberg on onnistunut punomaan tarinaansa sopivassa suhteessa tarkkaa historiankuvausta, jännitystä, kielellistä ilottelua ja mielenkiintoisia henkilöihahmoja. Sahlberg käyttää taitelijan vapautta ja tarjoaa lukijan mieltä kutkuttavia motiiveja tutuille tapahtumille; Herodes antaa Jeesukselle viittansa säälistä, yllyttää juopuneen Salomen tanssiin häpäistäkseen tämän ja mestauttaa Johannes Kastajan kostaakseen Salomen ilkeyden.

Teos sopii monentyypisille lukijoille. Se on itsessään eheä kokonaisuus, joka ei vaadi historian tai teologian tuntemusta, mutta toisaalta se maalaa historian tuntijalle kauniin kuvan aikakaudestaan. Lukija pääsee tapaamaan tutut henkilöt uudessa valossa.

Sahlbergin *Herodes* kertoo valasta ja katumuksesta. Tai sitten sen

voi todeta olevan historiallinen romaani. Nämä arviot pitävät paikkaansa, ja ne on helppo lausua, koska teos on kaikkea edellä mainittua niin selvästi. Romaani on myös kirja uskosta, Sahlbergin luoman Herodes Antipaan uskosta. Jumalat ja usko kiehtovat ruhtinas Herodesta. Hän ei usko, että juutalaisten Herra on ainoa oikea jumala. Hän kuuntelee Johannesta ja Jeesusta sekä Jeesuksen seuraajia, eikä oikein usko heidänkään sanomaansa. Hän tarkastelee roomalaisten jumalia. Gallassa maanpaossa, tarinansa kerrottuaan, Herodes kokee saaneensa rauhan. Hän tietää loppunsa lähestyvän. Hän on käynyt läpi pahoja tekojaan ja antanut anteeksi sekä itselleen että niille, joita kohtaan hän on kantanut kaunaa. Kirjan viimeiset sivut vilisevät viittauksia kristinuskoon; viimeinen viinitilikka maistuu Herodeksen suussa vereltä. Herodes ei kuitenkaan ehkä löydä omaa uskoaan, mutta on kuolemaan hetkellä levollinen ja peloton, sillä ”jopa jumalat kuolevat”.

ANNALEENA SEVILLANO
TEOL. MAIST., FIL.YO, HELSINKI

LAURI THURÉN
**Parables Unplugged:
Reading the Lukan
Parables in Their Rhetorical
Context. Minneapolis:
Fortress Press 2014. 421 s.**

LAURI THURÉN
**Kameli neulansilmästä:
Jeesuksen vertaukset
puhutaalta pöydältä. Helsinki:
Kirjapaja 2015. 251 s.**

Professori Lauri Thurén tutkii kahdessa kirjassaan Jeesuksen keskeisiä vertauksia Luukkaan evankeliumissa. Vaikka teokset perustuvat samaan materiaaliin, niiden erot ovat selkeät. Suomenkielinen kirja on kir-

joitettu laajemmalle yleisölle ja siinä käsitellään useampia vertauksia. Jeesuksen pidemmät vertaukset käydään tarkasti läpi luvuissa 2–8 ja lyhyemmät vertaukset esitellään tiiviisti luvussa 9. *Parables Unplugged*-teoksessa Thurén keskittyy ainoastaan neljän laajemman vertauksen tulkintaan, muuten hän analysoi Luukkaan vertauksia kokonaisuutena. Thurénin määritelmän mukaan ”vertaus on ei-historiallinen ja kuvaannollinen kertomus tai kerronnallinen sanonta, joka vetoaa yleisöön” (*Kameli neulansilmästä*, s. 27).

Thurén kritisoi aikaisempia vertauksista tehtyjä tulkintoja. Hengelliset tulkinnat ovat nähneet vertausten edustavan syvällistä teologiaa, ja vertauksia on tulkittu allegorioina. Tieteelliset selitykset puolestaan ovat keskittyneet evankeliumien vertailuun tai historiallisen taustatiedon esittelyyn. Thurénin mukaan tällaiset taustatiedot ovat useimmiten turhia, sillä evankeliumien vertaukset ovat sellaisinaan yhtä ymmärrettäviä kuin prinsessasadut nykylapsille. Thurén lähestyykin vertauksia kirjallisuustieteen metodein. Hän pyrkii kunnioittamaan tekstiä sellaisenaan tekemättä siihen poistoja, muokkauksia tai täydennyksiä. Esimerkiksi vertauksessa kadonneesta lampaasta ei mainita paimenta, joten tällaista lisäystä ei tekstiin tulisi tehdä. Thurén ei myöskään vertaile evankeliumien välisiä eroja, sillä hyväksyessään lähteidensä tekstin omaan kertomukseensa, koko tekstistä on tullut Luukkaan omaa sanaa. Thurén mainitsee lukijan merkityksen tekstin tulkinnalle, mutta painottaa, ettei lukijan tekstille antama selitys saa olla ristiriidassa tekstin itsensä kanssa. Thurén painottaa myös kehyskertomuksen merkitystä vertauksen tulkinnalle: vertauksen on oltava ymmärrettävä tekstiyhteydessään.

Kirjallisen lähestymistavan lisäksi Thurén tarkastelee vertausten retoriikkaa. Tutkimuksen kohteena ei siis ole pelkästään se, mitä vertauksissa sanotaan, vaan myös miksi jotain

sanotaan: mikä on vertausten tavoite? Tarkoituksen selvittäessä Thurén käyttää apunaan Stephen Toulminin mallia. Mallin mukaan tapauskohtainen väite tarvitsee perustelukseen lähtötiedon, jotta yleisö voisi hyväksyä väitteen. Lähtötiedon ja väitteen väliin tarvitaan lisäksi yleinen päättelysääntö, joka johdattaa yleisön lähtötiedosta väitteeseen. Päättelysääntö tarvitsee sekin usein taustatuen, joka perustelee päättelysääntönsä. Jeesuksen vertaukset toimivat tällaisena taustatukena päättelysääntöille, joiden avulla Jeesus argumentoi tietyn käytännön puolesta. Vertausten tehtävä on perustella sitä, miten Jeesus haluaa yleisön arvojen tai toiminnan muuttuvan.

Thurénin teesi on, että Jeesus ei opeta mitään aivan uutta, vaan soveltaa vertauksessa esitettyä, yleisesti hyväksyttävää periaatetta tiettyyn teologiseen tai eettiseen kysymykseen. Vertaukset tukevat päättelysääntöä esittämällä, miksi hyväksytyistä lähtökohdista pitäisi tehdä Jeesuksen suosittama johtopäätös. Tämän vuoksi vertauksen yksityiskohtia ei pidä soveltaa myöhempään tilanteeseen eikä niitä tule tulkita allegorisesti.

Vertaukset vetoavat arkisiin periaatteisiin. Esimerkiksi kadonneiden löytymisestä iloitseminen ei ole Jumalan erikoisuus, vaan yhteistä kaikille ihmisille. Jos ihmiset iloitsivat kadonneen löytymisestä enemmän kuin siitä, mikä ei ole kadonnut, miksi Jumala toimisi toisin? Kantavaksi periaatteeksi usean vertauksen taustalla nouseekin *qal wahomer* -päätely, jonka mukaan mikä pätee pienessä asiassa, pätee myös suuressa. Huonomaineinen samarialainen auttaa etniseltä identiteetiltään tuntematonta vierasta (Luuk. 10:25–37), joten miksei siis hyvä juutalainen tekisi samoin? Jos pahat ihmiset auttavat pyytävää (Luuk. 11:5–13), miksei sitten hyvä Jumala? Vaikeasti selitettävä vertaus epäoikeudenmukaisesta tuomarista saa sekin selityksensä *qal wahomer* -periaat-

teen avulla: jos kerran itsekin tuomarikin auttaa itsepintaista leskeä, miten paljon enemmän Jumala vastaa rukouksiin (Luuk. 18:1–8). Vertauksen pahat ihmiset eivät siis kuvaa Jumalaa allegorisesti, vaan vertausten tarkoituksena on argumentoida, ettei Jumala voi olla pahoja ihmisiä pahempi. Vertaus osoittaa periaatteen toimivuuden ensin arjessa, sen jälkeen sama periaate liitetään alkuperäiseen teologiseen tai eettiseen kysymykseen.

Parables Unplugged -kirjan kolmannessa osassa ja *Kameli neulansilmästä* -kirjan liitteessä Thurén analysoi Luukkaan vertausten suuraineistoa (big data). Suuraineiston analysoinnista käy ilmi muun muassa se, ettei Luukas odota yleisön pitävän ongelmallisena Jeesuksen opetuksen eettistä sisältöä tai Jeesuksen asemaa vaan vertausten esittämää kuvaa Jumalasta. Jumalakuvaan keskittyvät vertaukset osoittautuvat epäuskottavimmiksi ja ne vaativat eniten retorista taitoa, jotta yleisö voisi hyväksyä argumentoinnin. Tämä näkyy vertausten pituudessa ja koskettavuudessa. Thurén analysoi myös vertausten yleisöä ja uskottavuutta sekä käytettyjä vertauskuvia.

Paikoittain kirjoissa olisi voinut tehdä eri ratkaisuja. Esimerkiksi *Parables Unplugged* -teoksessa luvun 6 alussa esitettyjä vertausten kriteereitä ja määritelmää olisi kaivannut jo johdantoluvussa, mistä ne suomenkielisessä kirjassa löytyvät. Suomenkielinen teos on myös selkeämmin taitettu. *Kameli neulansilmästä* -teoksessa vertausten uskottavuuden arviointi tulee yllättäen esiin luvussa 9. Lukija jää kaipaamaan tietoa siitä, mihin aiemmin käsitellyt pitkät vertaukset sijoittuvat uskottavuusasteikolla. Suomenkielisen teoksen lukijalle on myös alussa epäselvää, onko tutkimuksen kohteena Luukkaan teksti vai historiallinen Jeesus. Englanninkielisessä kirjassa taas esiintyy selkeästi "Jesus the narrator" kirjan alusta asti. Erityisesti *Kameli neulansilmästä* -kirjan johdannossa esiintyy paikoin häirit-

sevää toistoa. Toistoa on myös vertausten käsittelyssä, mutta se toisaalta helpottaa kirjan käyttämistä käsikirjana. Thurén toivookin, että kirja tukisi vertausten käyttöä esimerkiksi saarnoissa.

Pienistä puutteista huolimatta Thurénin kirjoja voikin suositella paitsi saarnaa valmisteleville papeille, myös muille vertauksista kiinnostuneille lukijoille. Suomenkielisestä teoksestakin löytyy riittävästi kirjallisuusviitteitä, jotta asiasta kiinnostunut pystyy perehtymään muuhun aiheesta tehtyyn tutkimukseen. Sen lisäksi että Luukkaan vertaukset saavat selityksen, Thurén tarjoaa työvälaineitä myös muiden evankeliumien vertausten tulkintaan.

SUSANNA ASIKAINEN
TEOL. MAIST., HELSINKI

WARD BLANTON
A Materialism for the Masses. Saint Paul and the Philosophy of Undying Life. Insurrections: Critical Studies in Religion, Politics, and Culture. New York: Columbia University Press. 2014. 239 s.

"Aave kummittelee Euroopassa – erittäin kuriton paavalilaisuuden (Paulinism) henki, jonka me jo luulimme tulleen turvallisesti eristetyksi menneisyyteen." Ward Blanton aloittaa kirjansa tällä intertekstuaalisella viitteellä Karl Marxin ja Friedrich Engelsin kirjoittamaan *Kommunistisen puolueen manifestiin* ja asemoi näin kirjansa sanoman: Paavali on vallankumouksellinen. Samalla tyylikin tulee selväksi: kirja on täynnä intertekstuaalisia kytkentöjä ja ohimeneviä viittauksia aiempaan kirjallisuuteen.

Blanton on syntyisin Yhdysvalloista, mutta toimii nykyisin Kentin yliopistossa Raamatun kulttuurien ja eurooppalaisen ajattelun lehto-